

dugoga jata označuje kao pogrešan. Treba dakle izgovarati *lijek*, a ne *ljék*, *snijeg*, a ne *snjég*, kako se još često čuje u našim kazalištima i radio-stanicama (str. 24.). Uveden je brzi akcent kao pravilan, bar u zapadnom dijelu, u kosim padežima ličnih zamjenica (*měne, tēbe, njēga*, str. 59.). No suviše je kratko i nepotpuno formulirana točka c) na 24. strani. Njezin tekst (»Kratko ē iza r daje u ijekavskom samo e, kao i u ekavskom: *rēpa*.) zanemaruje one slučajeve, gdje ipak ostaje je, na pr. *rječnik, rješenje, rječica, rjeđi, gorjeti*, što autori nipošto nisu mislili isključiti. Ponegdje se potkrala i koja štamparska pogreška pri označivanju akcenata i duljina (*āko*, 58, ali *āko*, 61, *stīgnu*, 57, *ī brži*, 57, *što sam* 58), no takvih štamparskih pogrešaka ima vrlo malo.

Ukratko, već prvim radom iz područja našega jezika Institut za fonetiku dao nam je vrijedno i značajno djelo.

Ljudevit Jonke

HAŠEKOVI

»DOŽIVLJAJI PANA TENKRATA«

Kod nas izlazi poslije Oslobođenja vrlo mnogo knjiga. I beletrističkih, i publicističkih, i znanstvenih. Među važnim zadacima »Jezika« jest i taj, da prati, pomaže i ocjenjuje pravilnost jezika u tim djelima. Mora se priznati, da to »Jezik« i čini, ali ne u dovoljnoj mjeri. Naši se naime suradnici dosta rijetko laćaju toga nezahvalnog zadatka. A ipak korist od takva posla može da bude izvanredno velika.

Potkraj prošle godine izdalo je izdavačko poduzeće »Otokar Keršovani« u Rijeci prijevod Haškovih »Doživljaja pana Tenkrata«. Ta omašna knjiga pripovijedaka upravo vrvi od pogrešaka svake vrste. Nije ih moguće ovdje sve nabrojiti. Kad bih htio navoditi samo nerazumljive i nezgrapne rečenice, koliko ih ima u toj knjizi, ne bi mi bio dovoljan čitav broj »Jezika«. Navest ću ih samo nekoliko: *Manjkao je samo pisar kod advokata Lehotskoga, gospodin Chotarny, koji je otišao da pogleda svoj vinogradić na Slnem vrhu, i istražiti, da li se već*

može pohvaliti svojim dudovima s tri duda nad samom vrleti Slnega vrha (str. 48.). — »To je crveni željezovac«, reče gospodin Hartl, upoznavajući na boju puta (str. 74.). — Hotelijer se ponašao tako kao da mu je nesretni gospodin Lindiger prostrijeljao cijeli hotel u ruševinu, a trgovački putnik napravio je od uzoraka prostrijeljenu burad likera od nekoliko hektolitara. I t. d., i t. d.

A kako li su tek grube pojedinačne pogreške, kojih ima, koliko god hoćete! Da navedem za dokaz samo nekoliko pogrešaka u pisanju *č* i *ć*: *obraćajući* (16), *drhćućeg* (27), *prevrće*, *šapćući* (33), *izvući će* (46), *na stoječki* (54), *značilo* (56), *vručina* (58), *izopćenik* (59), *srndač* (triput na str. 66.), *uveće* (74), *hlaće* (76), *drhćući* (169), *prenočište* (190), *skoći* (252), *dobročudnosti* (260). Nisam pročitao sve pripovijetke, nego samo nekoliko njih, pa je to tek neznatni dio cjeline.

Navedimo sad nekoliko pogrešaka u pisanju ijekavskih oblika: *propovjedanje* (7) *želili* (12), *smješeci se* (22), *uletila* (25), *svijetliju* (26), *blješteći* (32), *smjeniti* (33), *streljanjem* (33), *preći* (34), *smješak* (36), *zapovijedio* (42, 44), *korjenom* (55), *letiti* (68), *primjetila* (89) i t. d., i t. d.

Pogreške u pisanju *đ* mjesto *dž*: *šaljivdije* (dvaput na str. 8.), *dentlmen* (86, 88), zatim pogreške *pratioc* (69), *s šetnje* (44), *nepomišljajući* (7), *ni neznate* (21), *bili ste zdrav* (28, i slične pogreške na nebrojeno mnogo mjesta), *donešene* (35), *pisane po gostioničaru* (35), *budi ljubazan i reći joj* (57), *podrijekla* (61), *nešto lijepoga i krasnog* (62), *obzirom* (92), *nadpas* (265), *trgujemo s ugljenom* (91) zajedno s mnogobrojnim pogreškama u kongruenciji i interpunkciji pokazuju očito, da imamo pred sobom tekst, koji se nije smio bez popravljivanja pustiti u promet. Ovako je to vrlo loša svjedodžba o brizi prema jeziku.

Tko je tome kriv? Prevodilac, lektor ili korektor? Krivi su svi, no u krajnjoj liniji najveća krivnja leži na izdavačkom poduzeću, jer nije dobro i pravilno organiziralo izdavanje knjiga.

Ljudevit Jonke

IZ ŠKOLSKE PRAKSE

GOVORNE VJEŽBE U NAŠIM SREDNJIM ŠKOLAMA

Govorne vježbe sa našim učenicima čine posebno područje rada u nastavi materinskoga jezika. Kao i za pismene vježbe, i ovdje treba mnogo ljubavi, znanja, umješnosti i metodike kod nastavnika. Cilj nastave hrvatsko-srpskog jezika nije samo savladavanje pismenosti pomoću gramatike, pravopisa, školskih i domaćih zadaća, referata; cilj nije samo gomilanje literarnih podataka i što šire poznavanje lektire. Uz ovo dvoje stoje još i govorne vježbe, kojima, kako izgleda, posećujemo najmanje pažnje.

Učenici nam iz srednje škole izlaze ipak prilično pismeni i sa dosta znanja iz lijepe književnosti, ali zato u velikoj mjeri s govornim nedostacima, koji su im smetnja kasnije u čitavom životu. Škola im ne pruža u osam godina rada ono, što im je dužna. Istina, programi savjetuju i ukratko izlažu važnost govornih vježba, ali nigdje precizno ne utvrđuju plan ni način, ni raznovrsne oblike rada u tom pogledu. Ostavlja se nastavniku, da prema svojoj uvidavnosti i savjesnosti zahvaća, kako zna i umije, u vježbe s učenikovim govornim izrazom. Savjestan nastavnik uopće neprestano vodi borbu i sa nedostatkom vremena. Šta je to četiri sata sedmično u višim razredima: i za svu ogromnu literaturu, i za pismene, i za usmene vježbe?! Pa ipak, svega se treba dodirnuti i o svemu pred razredom reći korisnu riječ.

Evo brzog pregleda građe, koju razumijevamo pod izrazom govorne vježbe. Tu je: *glasno čitanje, dobro akcentiranje, prepričavanje, opisivanje, usmeno reproduciranje a) perceptivnih elemenata, recitacija, referat, predavanje, koje se čita ili slobodno govori.*

Dodajmo svim ovim oblicima govorenja svu ljepotu estetskog i logičnog doživljaja, kao što su: *izrazitost čitanja i govorenja, logičnost, intonativnost, prirodnost, modulacije glasa, boju glasa, osjećanje interpunkcije, rečenični akcent, fonetsku preciznost glaso-*

va, dinamiku riječi i rečenice, retorsku snagu, varijaciju dijaloga i bogat rječnik. — Koliko raznolikosti, koliko posla nad pravilnom obradom jednog štiva, izlaganja, slobodnog govorenja!

U stara vremena imali su u školama sate retorike i poetike. Čak i na završnim ispitima kandidati bi držali slobodne govore ili čitali svoje pjesme. Sjetimo se Puškinove recitacije pred Deržavinom! Govorništvo je bila cijenjena umjetnost i vještina. Kod starih Grka i Rimljana govornici su slavljani kao heroji. Nažalost, naše današnje škole zanemarile su govorništvo, bolje reći, odbacile ga.

Začudo, u moderna vremena ipak su retoriku kao predmet imale u planu neke škole. To su bile vojne akademije. U staroj Jugoslaviji predavač govorništva u Vojnoj akademiji u Beogradu bio je naš omiljeni komediograf Branislav Nušić. Njemu imademo zahvaliti za, valjda, jedini veliki priručnik govorništva s odličnim primjerima.

U našim školama govorenje i čitanje učenika ne zadovoljava. Previše ima mucavosti, nedorečenosti, nepotpunosti, rđave artikulacije, neprirodnosti i bezbroj interpolacija i uzrečica, kao što su: »ovaj« — »onaj« — »dakle« — »no« i tako dalje. Vrlo je malen broj učenika, koji čita s osjećanjem i logičnim unošenjem u tekst ili koji može besprijeekorno da se slobodno izražava. Dosta je za tu pojavu kriv i sam sistem rada u razredima. Brzina, velik broj đaka, nastojanje da se radi s cijelim razredom, — sve to razbija uvo potrebnu mirnoću i pribranost za šire razvijanje govora i duže čitanje.

Naši učenici pored toga najviše čitaju vizualno, dok im govorna i slušna oruđa i osjetila miruju. Da bi se ta jednostranost uklonila, dobro je, da nastavnik ističe potrebu *glasnoga* čitanja odabranih mjesta, lijepih opisa, rječnički bogatih djela, jer se na taj način u podsvijest usađuju čitavi izrazi, nove riječi, ljepota slikovita stila. Osim toga zaposlena su u isto vrijeme kod učenika tri osjetila: vid, sluh i govor! Za